

ČO SA PODARILO PROGRAM INTEGRÁCIE RÓMOV

Partners for Democratic Change, Partners Czech, Partners Hungary Alapítvány a PDCS sú členmi Partners for Democratic Change International.

Deti z Velkej Lomnice, Slovensko

Milena Adamová, 29 r., si uvedomila už počas štúdia, že chce pomáhať ďalším Rómom. Hovorí „Začala som si uvedomovať, že Rómovia nemajú rovnaké zázemie“. „Mám veľký pocit šťastia, že som sa narodila v určitom prostredí. Mala som normálne detstvo. Neskôr som si uvedomila, že mám skutočne šťastie, pretože veľká časť Rómov z našej komunity také šťastie nemá.“

Po ukončení Evanjelického lýcea v Prahe so špecializáciou na sociálnu prácu s etnickými menšinami nastúpila pani Adamová do neziskovej organizácie *Cesta naděje*, ktorá si kladie za cieľ zlepšiť život Rómov v jej rodnom meste Chomutov v Českej republike. Čoskoro sa však začala venovať niečomu väčšiemu.

V roku 2004 zastúpila pani Adamová chorého kolegu na účasti na tréningu. Zhodou okolností išlo o prvé stretnutie plánovacej skupiny Programu integrácie Rómov v Chomutove organizované Partners-Czech. „Program integrácie Rómov ma skutočne priťahoval a rozhodla som sa zúčastniť následných stretnutí, na ktorých som získala informácie o rôznych neziskových organizáciách a o tom, čo robia s Rómami.“

Na týchto stretnutiach získala pani Adamová inšpiráciu a s povzbudením od svojho otca sa v apríli 2004 rozhodla založiť novú neziskovú organizáciu Romano Rat. Táto organizácia získala malý grant z Programu integrácie Rómov, ktorý umožnil pani Adamovej začať pracovať v rómskych komunitách, kde „nikto nikdy nepracoval“.

Od začiatku pracovala organizácia Romano Rat s približne 300 Rómami v osade Prunéřov v blízkosti Chomutova. Rómovia v Prunéřove žijú v žalostných podmienkach; MVO im pomáha riešiť problémy ako neuhradené dlhy, či administratívne otázky s miestnou samosprávou.

„So svojím životom som spokojná. Nie je vždy ľahké nájsť si prácu, ktorú máte radi, takže sa považujem za šťastnú“, hovorí pani Adamová a pokračuje „podpora (od Partners Czech) a ich viera vo mňa je skutočne neoceniteľná.“

Rómovia sú jednou z najchudobnejších a najviac zraniteľných skupín v regióne strednej a východnej Európy. Výskum Rozvojového programu Organizácie spojených národov z roku 2002 ukázal, že Rómovia majú záujem integrovať sa (na rozdiel od asimilácie) prostredníctvom lepších pracovných možností, lepšieho prístupu k vzdelávaniu a vyššej miere zapojenia do štruktúr verejnej správy, najmä na miestnej úrovni. Toto je možné dosiahnuť iniciatívami, ktorých cieľom je riešiť etnické napätie a stereotypy, ako aj nedostatok zručností a udržateľných štruktúr, ktoré by zabezpečili dlhodobější úspešnosť rómskych projektov.

Už viac ako desať rokov prichádza americká nezisková organizácia Partners for Democratic Change („Partners“) so svojou sieťou centier („centrá“) v strednej a východnej Európe s úspešnými modelmi integrácie Rómov na miestnej

¹ „Avoiding the Dependency Trap: The Roma in Central and Eastern Europe.“ Rozvojový program OSN. Bratislava, Slovensko. 2002.

ČO SA PODARILO PROGRAM INTEGRÁCIE RÓMOV

úrovni. Tieto programy poskytli zaškolenie rómskym lídrom, vytvorili udržateľné komunitné štruktúry na podporu etnického zmierovania a pomohli rozšíriť prístup Rómov k sociálnym službám. To všetko poslúžilo ako základ pre dlhodobé snahy o integráciu.

V roku 2003 spustila organizácia Partners – v spolupráci s centrami Partners-Czech, Partners-Hungary a PDCS – v Českej republike, Maďarsku a na Slovensku Program integrácie Rómov financovaný Americkou agentúrou pre medzinárodný rozvoj (USAID) sumou 2,8 mil. USD. Tento komplexný program čerpal z predchádzajúcich skúseností organizácie Partners a slúži ako vzor pre integračné snahy Rómov v Európe vďaka významným výsledkom série iniciatív v deviatich vybraných lokalitách v troch cieľových krajinách a v celom regióne. Organizácia Partners vyjadruje nádej, že okrem trvalo udržateľných iniciatív zanechá Program integrácie Rómov svoj dopad aj v podobe tohto modelu.

S cieľom prezentovať výsledky Programu integrácie Rómov zozbierala organizácia Partners príklady projektového úspechu v tejto brožúre. Každý text je štúdiom konkrétnej súčasti programu. Spolu predstavujú najlepšie príklady z tohto rozsiahleho a rôznorodého projektu. Táto brožúra je určená neziskovým organizáciám, donorom, médiám a ďalším, ktorí pracujú s Rómami na miestnej, národnej či medzinárodnej úrovni. Organizácia Partners verí, že

brožúra bude motivovať donorov, vlády a ďalšie organizácie, aby podporili iniciatívy integrácie Rómov a aby využili Program integrácie Rómov ako model pre prácu v regióne v budúcnosti.

Vybrané komunity Programu integrácie Rómov

Česká republika

Bruntál, Chomutov, Pardubice

Maďarsko

Hatvan, Ózd, Pécs

Slovensko

Kežmarok, Prešov, Rimavská Sobotka

OBSAH

ZMIEROVACIE RADY	8
ODSTRÁNENIE ZAUJATÝCH OTÁZOK ZO ŠKOLSKÝCH FORMULÁROV V MAĎARSKU	8
SPOR O BÝVANIE V CHOMUTOVE V ČESKEJ REPUBLIKE	9
PROCES KOOPERATÍVNEHO PLÁNOVANIA	10
RIEŠENIE OTÁZOK BÝVANIA RÓMOV V PREŠOVE NA SLOVENSKU	10
MALÉ GRANTY	11
ŠKOLA KROK-ZA-KROKOM V PÉCSI V MAĎARSKU	12
OBČIANSKE ZDRUŽENIE KLÚČ	12
OKRÚHLE STOLY	13
ZELENÁ ŠTÚDIA O ZOBRAZENÍ RÓMOV V MÉDIACH	14
MOTIVOVANIE ČESKEJ VLÁDY POSKYTNÚŤ VÄČŠIU PODPORU REGIONÁLNYM RÓMSKYM KOORDINÁTOROM	15
INŠTITUCIONALIZOVANIE POZÍCIE TERÉNNEHO SOCIÁLNEHO PRACOVNÍKA NA SLOVENSKU	15
MÉDIA	16
„HLÍDEJTE SI SVÉ PŘEDSUDKY“	16
ROZHOVOR S BEOU LAKATOŠOVOU, MEDIÁLNOU STÁŽISTKOU V MAĎARSKU	18
RÓMSKY TELEVÍZNY PROGRAM „SO VAKERES?“	20
PROGRAMY TOLERANCIE NA ŠKOLÁCH	22
ŠKOLENIE TOLERANCIE NA ŠKOLE BATTHYANYIHO STRATTMANNA	22
KAŇKA: „POSILŇOVANIE VZÁJOMNÉHO POROZUMENIA RÓMOV A NERÓMOV“	23
STRATEGICKÉ PLÁNOVANIE V REGIÓNOCH SLOVENSKA	24
ROZHOVOR S REGIONÁLNYM KOORDINÁTOROM PROGRAMU ORHANOM GALJUSOM	25
O ORGANIZÁCIU PARTNERS FOR DEMOCRATIC CHANGE	33
POĎAKOVANIE	35

ZMIEROVACIE RADY

V každej cieľovej komunite založili centrá medzietnické zmierovacie rady, ktoré uznávajú miestnu rôznorodosť a pomáhajú mediovať spory v komunite. Zmierovacie rady sú zaškolené v metodike efektívnej komunikácie, mediácie a riešenia konfliktov. Riešia spory a podporujú medzietnickú toleranciu. Tieto rady sú jedinečné svojím viacetnickým zložením a zameraním. Na rozdiel od ostatných komunitných mediačných organizácií pod vedením nerómov a zamestnávajúce nerómov, zmierovacie rady majú fungovať efektívne v medzikultúrnom prostredí. Od svojho založenia riešili zmierovacie rady formou mediácie desiatky sporov týkajúcich sa bývania či rodiny a stali sa dôležitými inštitúciami vo svojej komunite.

ODSTRÁNENIE ZAUJATÝCH OTÁZOK ZO ŠKOLSKÝCH FORMULÁROV V MAĎARSKU

Keď sa rodičia 6-ročného Lászla D.² v maďarskom meste Lörinci začali pripravovať na to, že syna pošlú do školy, miestna škôlka v spolupráci s Pedagogickou poradenskou agentúrou realizovala sériu testov s cieľom vyhodnotiť jeho schopnosť uspieť v školskom prostredí.

Rodičia Lászla boli šokovaní, keď zistili, že povinný osobný formulár obsahoval otázku, či je dieťa rómske. Kvôli rómskemu pôvodu mali pocit, že ich rodina bude nespravodlivo vyčlenená. Robili si starosti, že táto informácia bude zneužitá na diskrimináciu voči ich dieťaťu. Prípadoh nahlásili predsedovi Samosprávy pre rómsku menšinu Csabovi Lakatosovi, ktorý bol taktiež členom zmierovacej rady v meste Hatvan.

Po ďalšom preskúmaní pán Lakatos zistil, že rovnaký formulár bol rozoslaný do všetkých 12 miest v regióne pôsobnosti danej Pedagogickej poradenskej agentúry. Ale rodina Lászla D. bola prvou, ktorá sa sťažovala na „rómsku“ otázku. Pán Lakatos sa rozhodol predniesť prípad zmierovacej rade.

„Celé desaťročia nám kladú vo formulároch takéto otázky, ale nikdy sme neprejavili s úradmi nesúhlas“ hovorí pán Lakatos. „Vďaka nášmu zapojeniu do Programu integrácie Rómov sme sa rozhodli ozvať sa.“

Členovia zmierovacej rady oslovili riaditeľa Pedagogickej poradenskej agentúry so žiadosťou danú otázku z formulára odstrániť. Riaditeľ však argumentoval, že otázka mala za cieľ zhodnotiť predchádzajúce vzdelanie dieťaťa a jeho sociálnoekonomické zázemie. Naznačil, že rómske deti majú zvyčajne málo predchádzajúceho vzdelania a preto širšie medzery vo vedomostiach v porovnaní s ich nerómskymi rovesníkmi.

² Meno bolo zmenené z dôvodu ochrany totožnosti dieťaťa.

Členovia zmierovacej rady argumentovali, že podobné informácie je možné získať bez zovšeobecnení o celej rómskej komunite. Riaditeľ Pedagogickej poradenskej agentúry uznal, že jeho organizácia si nebola vedomá necitlivej povahy tejto otázky a pristal na spoluprácu so zmierovacou radou. Počas mediačného sedenia padlo rozhodnutie, že otázka bude z hodnotiaceho formulára odstránená.

Po úspešnom uzavretí prípadu pán Lakatos zhodnotil zmenu, ktorá nastala vďaka Programu integrácie Rómov. „Kedysi by som pri riešení takýchto prípadov skĺzol k agresívnemu správaniu” povedal pán Lakatos. „Na tréningu (mediácie od organizácie Partners) som sa naučil, že to nikam nevedie.“

SPOR O BÝVANIE V CHOMUTOVE V ČESKEJ REPUBLIKE

Jedným z prvých prípadov prijatých na riešenie Zmierovacou radou v Chomutove sa týkal dlhodobého sporu medzi dvoma rómskymi rodinami a jednou nerómskou rodinou žijúcou v tej istej budove. Nerómovia sa sťažovali, že Rómovia sú hluční, organizujú večierky dlho do noci a nechávajú odpadky v spoločných priestoroch. Rómske deti obvinili, že sú príliš hlučné a ničia výsadbu okolo domu.

Čo sa začalo ako susedský spor však žiaľ rýchlo naberalo veľké rozmery. Keďže nerómovia nemali primerané miesto, kam sa sťažovať, začali rómskych obyvateľov slovne napádať. Bez pomoci by sa pravdepodobne situácia skončila až po zásahu miestnych úradov a výsledok by nepriniesol spokojnosť žiadnej zo strán.

Žiadosť o pomoc v tejto veci sa dostala na zmierovaciu radu. Jej členovia začali komunikovať s predsedom bytového družstva, aby sa lepšie s danou situáciou oboznámili. Počas nasledujúcich stretnutí mala každá strana v spore možnosť prezentovať svoju nespokojnosť. Rómski aj nerómski obyvatelia sa dohodli na spoločnom stretnutí.

Počas mediácie súhlasili obe strany s tromi podmienkami na ukončenie sporu. Rómske rodiny súhlasili, že budú dodržiavať nočný klud a lepšie sa starať o spoločné priestory vrátane výsadby. Vznikla skupina Rómov aj nerómov, ktorá prebrala na seba starostlivosť o trávu a výsadbu nových kvetín. V máji 2005 bola podpísaná dohoda, slovné hádky ustali a pravidlá sú dodržiavané dodnes.

PROCES KOOPERATÍVNEHO PLÁNOVANIA

Ako jedna z prvých aktivít, organizácia Partners a jej centrá sa spojili s rómskou aj nerómskou samosprávou, neziskovými organizáciami, firmami a zástupcami zdravotníckych a vzdelávacích inštitúcií a motivovali ich k zapojeniu do procesu kooperatívneho plánovania. Išlo o facilitovaný proces s cieľom dosiahnuť zhodu v konkrétnych otázkach integrácie Rómov vo všetkých deviatich cieľových komunitách.

Vyššie 400 ľudí absolvovalo tréningy efektívnej komunikácie, vyjednávania a facilitácie, vďaka čomu boli Rómovia a nerómovia lepšie pripravení k spolupráci na iniciatívach integrácie Rómov a k účinnému využitiu zručností zvládania konfliktu.

Po tréningu skupiny kooperatívneho plánovania identifikovali potreby Rómov v komunite a spoločnými silami vytvorili realistické plány činnosti ako aj projekty reagujúce na problémy. Deväť skupín vytvorilo projekty, žiadalo o grantovú podporu, zorganizovalo pracovné skupiny na riešenie konkrétnych problémov Rómov, monitorovalo realizáciu plánov činností a svoje aktivity zverejnilo prostredníctvom verejných a mediálnych akcií. Rómski účastníci dostali možnosť dosiahnuť pozitívnu zmenu vo svojej komunite a vďaka procesu kooperatívneho plánovania sa vo väčšej miere zapojili do rozhodovania o veciach verejných. Vďaka svojej skúsenosti z Programu integrácie Rómov a skúsenosti z vedenia ľudí si členovia týchto skupín zachovávajú aj do budúcnosti vplyv vo svojej obci, sídlisku, či v meste.

RIEŠENIE OTÁZOK BÝVANIA RÓMOV V PREŠOVE

Veľký počet Rómov poberajúcich sociálnu podporu na Slovensku čelí obrovským, niekedy až neprekonateľným dlhom za neuhradené nájomné či energie. Len v meste Prešov ku koncu roka 2006 takmer 300 chudobných rodín dlhovalo obrovské sumy mestu a firmám, keďže celé roky neplatili za plyn, elektrickú energiu, vodu ani nájomné. Slovenský súd vydal rozhodnutie na nútené vysťahovanie 9 rodín zo štátnych bytov. Ostatným rodinám hrozilo, že zostanú v bytoch a domoch bez energie a vody, prípadne ich budú musieť tiež opustiť.

Skupina kooperatívneho plánovania v Prešove si uvedomila možné dôsledky, ak by sa situácia zhoršovala (vrátane ďalších prípadov núteného vysťahovania) a zorganizovala diskusiu okolo okrúhleho stola v spolupráci s PDCS a Kanceláriou splnomocnenkyne vlády SR pre rómske komunity v Prešove. Skupina kooperatívneho plánovania bola založená v Prešove začiatkom roka 2005 ako súčasť Programu integrácie Rómov. Členovia skupiny sa stali dôležitými aktérmi v procese komunitného plánovania, čo viedlo k zvýšeniu pozornosti o otázkach vplyvajúcich na Rómov zo strany miestnej samosprávy a k hľadaniu konkrétnych riešení pre mesto v oblasti vzdelávania Rómov, bývania či zdravotnej starostlivosti.

Účastníci diskusie okolo okrúhleho stola, vrátane Rómov, správcovskej a vodárenskej firmy a zástupcov miestnej samosprávy, hľadali riešenia daného problému a rozhodli sa zaviesť tzv. *inštitút osobitného príjemcu*. *Inštitút osobitného príjemcu* umožňuje Mestskému úradu Prešov, bytovému odboru zodpovednému za byty vo vlastníctve mesta v spolupráci s Úradom práce, sociálnych vecí a rodiny siahnuť z dávok a príspevkov v hmotnej núdzi rodinám, ktoré dlhodobo neplatia základné náklady na bývanie, ako nájomné a energie. Riešenie ochraňuje predovšetkým deti, ktoré často nemajú kontrolu nad rodinným rozpočtom, ale priamo trpia, keď je rodina nútená sa z bytu vysťahovať.

Do konca roku 2006 začalo prvých 20 rodín proces zapojenia do programu osobitného príjemcu a podľa plánu sa má v nasledujúcich dvoch rokoch pridať ďalších 100 rodín. Riešenie vypracované v diskusii pri okrúhlym stole zaručí, že súčasné aj budúce rómske rodiny s nízkym príjmom nebudú v Prešove čeliť bezdomovectvu.

MALÉ GRANTY

V podobe malých grantov bolo komunitným organizáciám rozdelených 760 tisíc amerických dolárov ako súčasť projektu malých grantov v Programe integrácie Rómov. Po realizácii procesu kooperatívneho plánovania boli neziskové organizácie a ostatné organizácie občianskej spoločnosti v deviatich cieľových komunitách vyzvané predložiť projekty so žiadosťou o grant vo výške 1000 až 20 000 USD. Celkovo bolo podporených 110 projektov, ktoré mali dosah na tisíce Rómov aj nerómov v cieľových komunitách Programu integrácie Rómov. Podporené projekty zlepšili vzdelávacie možnosti pre rómske aj nerómske deti, založili mládežnícke centrá a voľnočasové programy. Výsledkom bola nižšia miera drobných zákonných priestupkov, renovácia zničených verejných priestorov a parkov v rómskych osadách, nezamestnaní Rómovia zaškolení v žiadaných pracovných zručnostiach, pomoc Rómom pri hľadaní si zamestnania a poskytovanie zdravotných a sociálnych služieb izolovaným komunitám. Okrem toho projekt malých grantov pomohol zvýšiť počet Rómov aj nerómov spolupracujúcich na rozvoji svojej komunity. Vďaka príprave a realizácii týchto projektov, neziskové a mimovládne organizácie podporené malým grantom z Programu integrácie Rómov zlepšili svoju schopnosť písať a riadiť projekty. Vďaka tomu sa približne 75% týchto organizácií uchádzalo o ďalšie prostriedky z miestnych či národných verejných zdrojov, Európskej únie či zo súkromných zdrojov

ŠKOLA „KROK ZA KROKOM“ V MESTE PÉCS V MAĎARSKU

Detská škôlka a škola Vásárosdombó je určená obyvateľom malej obce v blízkosti mesta Pécs, vrátane 250 Rómov žijúcich na oddelenom sídlisku. Učitelia a vedenie škôlky Vásárosdombó považujú za dôležité pomáhať rómskym žiakom pripraviť sa na základnú a strednú školu, ale rómski žiaci v danej oblasti zaostávajú za svojimi nerómskymi vrstevníkmi.

Preto začala táto škôlka hľadať učebné metódy lepšie vyhovujúce multikulturálnemu prostrediu. Pomocou malého grantu z Programu integrácie Rómov zorganizovala škôlka Vásárosdombó pre svojich učiteľov školenie učebnej metodiky „Krok za krokom“ a zakúpila materiál potrebný na vyučovanie.

Metódu „Krok za krokom“ vyvinula organizácia Open Society Institute pre triedy s malými deťmi z rôzneho sociálneho, etnického či ekonomického prostredia. Metodika zdôrazňuje, že vyučovanie sa má prispôsobiť individuálnym schopnostiam každého študenta a pomocou povzbudenia pomáha budovať jeho sebadôveru a osobnú nezávislosť.

Grant umožnil učiteľom škôlky Vásárosdombó návštevu Nadácie Ec-Pec a základné zaškolenie v metóde „Krok za krokom“. Nadácia Ec-Pec zdôrazňuje tri základné ciele v škôlke: pocit úspechu, nezávislosť a integráciu. Po školení v Nadácii Ec-Pec navštívili učitelia škôlku v obci Gödre, ktorá

metódu „Krok za krokom“ využíva. Priame oboznámenie sa s tým, ako metódu „Krok za krokom“ používajú ich kolegovia v Gödre pomohlo učiteľom zo škôlky Vásárosdombó porozumieť, ako teóriu uplatniť v praxi.

Vďaka tomuto projektu klesol počet detí vyžadujúcich špeciálnu školu a počet detí žiakov nastupujúcich do základnej školy sa zvýšil zo 75% v roku 2005 na 88% v roku 2007. Riaditeľka škôlky Erzsebet Lempert tvrdí „Kým príde čas nástupu do školy, títo škôlkári určite nebudú mať problémy zapojiť sa do vyučovacieho procesu v škole.“

Na riaditeľa základnej školy Norberta Schumanna urobili zmeny v škôlke Vásárosdombó spôsobené školeniami a novými učebnými materiálmi taký dojem, že požiadal učiteľov zo škôlky založiť triedu typu „Krok za krokom“ pre prvákov a plánuje program realizovať v prvej až štvrtej triede.

OBČIANSKE ZDRUŽENIE KLÚČ

Občianske združenie Klúč sa zapojilo do všetkých troch grantových kôl Programu integrácie Rómov na Slovensku a využilo získané prostriedky na vzdelávacie a voľnočasové aktivity pre mládež a na rozšírenie svojej práce v komunite v Kežmarku. V troch grantových kolách OZ Klúč založilo Detské integračné centrum pre približne 150 detí a 30 rodičov v komunite a riadilo vzdelávací program pre 60 detí predškolského veku z rómskych a nerómskych rodín s nízkym príjmom.

Výsledkom projektov bolo, že rómske deti dosahujú v škole lepšie výsledky, naučili sa jednať s ľuďmi z nerómskej komunity a získali pomoc vo forme doučovania od rodičov a dobrovoľníkov. Taktiež sa naučili používať počítač a využili možnosť voľnočasových športových, umeleckých a remeselných krúžkov. Aktivity OZ Kľúč reagovali na nízku vzdelanostnú úroveň v rómskej komunite a nezáujem mnohých rómskych rodičov o vzdelávanie vlastných detí.

Obrovský úspech projektov financovaných Programom integrácie Rómov si všimol aj primátor mesta Kežmarok a členovia mestského zastupiteľstva. Počas návštevy jedného z programov vyjadril primátor Kežmarku uznanie OZ Kľúč za jeho úspechy a dobrú prácu pri realizácii projektov zameraných na integráciu Rómov.

Záujem predstaviteľov mestského zastupiteľstva vyústil do príspevku mesta vo výške viac ako pol milióna slovenských korún v prospech OZ Kľúč na rekonštrukciu nových priestorov. S prostriedkami z grantu a skúsenosťou z riadenia projektov financovaných malými grantami z Programu integrácie Rómov je občianske združenie dobre pripravené pokračovať v mládežníckych komunitných programoch a rozširovať svoju činnosť v Kežmarku.

OKRÚHLE STOLY

Partners-Czech, Partners-Hungary a PDCS organizovali ročné celoštátne stretnutia pri okrúhlych stole s cieľom prediskutovať otázky verejnej politiky týkajúcej sa Rómov a podporiť komunitné aktivity Programu integrácie Rómov. Okrúhlych stolov sa zúčastnili Rómovia aj nerómovia z miestnych samospráv aj národnej vlády, vedúce osobnosti neziskového, podnikateľského sektora a zástupcovia vzdelávacích a zdravotníckych inštitúcií. Okrúhle stoly sa stali miestom skúmania doterajších skúseností organizácie Partners s integráciou Rómov a skúmania vládnych a samosprávnych iniciatív na podporu Rómov. Prístup k vysokopostaveným predstaviteľom pri diskusiách o komunitných modeloch integrácie Rómov umožnil organizácii Partners a rómskym aktivistom presadzovať zmeny verejných politík na celoštátnej úrovni tak, aby odrážali skutočné potreby rómskych komunit. Medzi mnohé témy, ktoré boli predmetom diskusie pri okrúhlych stole, patrilo aj vzdelávanie a zdravotná starostlivosť. Diskusia viedla k dôležitému posunu v spôsobe vnímania vlády a v politikách upravujúcich rozvoj v rómskych komunitách.

ZELENÁ ŠTÚDIA O ZOBRAZOVANÍ RÓMOV V MÉDIACH

V januári 2007 publikovalo Ministerstvo práce a sociálnych vecí Maďarskej republiky historickú „Zelenú štúdiu“ s názvom *Zastúpenie Rómov v médiach*. Tvorba Zelenej štúdie a séria odporúčaní s cieľom vyvolať diskusiu o otázkach mediálnej politiky bola motivovaná celoštátnymi diskusiami pri okrúhlym stole, ktoré zorganizovala v rámci Programu integrácie Rómov maďarská organizácia Partners-Hungary s cieľom podporiť vernejšie zobrazenie života Rómov novinármi.

Táto Zelená štúdia je prvým dokumentom svojho druhu vydaná v Európe na tému Rómov a médií. Jej tvorba je mimoriadne výnimočná vďaka skutočnosti, že pri nej dosiahli zhodu Ministerstvo práce a sociálnych vecí, široký okruh odborníkov vrátane zástupcov rómskych médií a ďalších novinárov, a maďarský ombudsman pre menšinovú záležitosť.

Jeden z účastníkov okrúhlych stolov – vedúci Úseku pre integráciu Rómov na Ministerstve práce a sociálnych vecí Andor Ürmös sa vyjadril: „Média prezentujú Rómov ako komunitu izolovanú v getách. Mnoho ľudí si tvorí na základe takéhoto obrazu závery plné stereotypov – ako napríklad, že všetci (Rómovia) trpia tou najhoršou chudobou. Hoci to nie je pravda, média takýto obraz posilňujú. Skutočne ide o jedinú, čo chcú média o Rómoch vyjadriť?“

Počas diskusií pri okrúhlym stole načrtli účastníci sériu návrhov na zníženie tradične negatívneho zobrazenia Rómov v spravodajstve a zvýšenie počtu rómskych novinárov pracujúcich pre kľúčové média v krajine. Po týchto rozhovoroch jeden z účastníkov navrhol ministerstvu, aby vydala odporúčania z diskusie okolo okrúhleho stola vo forme Zelenej štúdie a vláda s návrhom súhlasila.

P. Ürmös povedal „Média musia zmeniť svoj prístup a vidieť veci odlišne než pred 20 rokmi, pretože situácia (Rómov) sa tiež zmenila. Potrebujeme zmenu štruktúry verejného aj komerčného televízneho vysielania, aby v ňom mohlo pracovať čoraz viac rómskych mediálnych odborníkov a redaktorov.“

Hoci sa nejedná o schválenú politiku, táto Zelená štúdia môže viesť k ďalším diskusiám v rámci maďarskej vlády o novelizácii legislatívy upravujúcej média. Vydanie Zelenej štúdie je nielen malým, ale aj významným krokom smerom k vytvoreniu mediálneho prostredia v Maďarsku, ktoré bude kultúrne citlivé. Súčasne ide o signál, že vláda si je vedomá úlohy médií v snahách o integráciu Rómov.

MOTIVOVANIE ČESKEJ VLÁDY POSKYTNÚŤ VÄČŠIU PODPORU REGIONÁLNYM RÓMSKYM KOORDINÁTOROM

Stretnutie pri okrúhlym stole organizované Partners-Czech v roku 2005 ako súčasť Programu integrácie Rómov o formálnom vzniku roly Regionálneho rómskeho koordinátora viedlo k založeniu jednotného centra Ministerstvom práce a sociálnych vecí na podporu regionálnych koordinátorov.

Regionálni koordinátori vytvárajú spojenie medzi rómskymi komunitami a 14 krajskými samosprávnymi celkami v Českej republike. Spolupracujú priamo s rómskymi poradcami v mestách a obciach celej krajiny v otázkach integrácie Rómov. Pred diskusiou okolo okrúhleho stola mali regionálni koordinátori veľmi malú podporu od vlády a chýbala im kapacita pre efektívnu prevádzku.

Diskusie za okrúhlym stolom sa zúčastnili zástupcovia Ministerstva práce a sociálnych vecí, Ministerstva vnútra a Ministerstva školstva, ako aj regionálni koordinátori. Na základe tohto stretnutia odsúhlasila vláda Českej republiky plán na založenie centier pre regionálnych koordinátorov a na oficiálne uznanie ich role v rámci verejnej správy. Podľa plánu centrá poskytujú koordinátorom aktuálne informácie o legislatívnych a procedurálnych otázkach a umožňujú im navzájom zdieľať informácie a svoje úspechy. Ministerstvo práce a sociálnych vecí dohliada nad touto pracovnou

pozíciou a organizuje stretnutia regionálnych koordinátorov aspoň štyrikrát ročne s cieľom prediskutovať problémy a obavy Rómov v danom regióne.

Ako výsledok formálneho začleneného role Regionálneho koordinátora je vláda Českej republiky lepšie pripravená zavádzať celoštátnu politiku integrácie Rómov do praxe na regionálnej a miestnej úrovni. Pred schválením tohto plánu sa regionálnym koordinátorom dostávalo od vlády málo usmernenia a chýbala im preto spoločná stratégia. Vďaka novým postupom sú efektívnejší vo svojej práci, ktorá slúži rómskemu obyvateľstvu v Českej republike.

INŠTITUCIONALIZOVANIE POZÍCIE TERÉNNÉHO SOCIÁLNEHO PRACOVNÍKA NA SLOVENSKU

Začiatkom prvého roka realizácie Programu integrácie Rómov začalo spolupracovať PDCS s Asociáciou terénnych sociálnych pracovníkov a Nadáciou Milana Šimečku na organizácii národnej diskusie pri okrúhlym stole na tému inštitucionalizovania pozície terénneho sociálneho pracovníka v štátnom systéme.

Terénni sociálni pracovníci predstavujú pre členov rómskej komunity dôležitý zdroj, keďže poskytujú informácie o sociálnych príspevkoch a službách pre Rómov izolovaných územne či nízkou úrovňou vzdelania. Pred zorganizovaním diskusie okolo okrúhleho stola bolo na celé Slovensko určených iba 30 terénnych sociálnych pracovníkov, ktorých

podporovala Kancelária splnomocnenkyne vlády SR pre rómske komunity a niekoľko slovenských neziskových organizácií.

Jednaním kľúčových zástupcov vládneho a neziskového sektora sa dosiahla dohoda, že pozícia terénneho sociálneho pracovníka získa oficiálnu vládnú podporu prostredníctvom Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny. PDCS spolupracovalo priamo so štátnym tajomníkom tohto ministerstva a ďalšími účastníkmi diskusie okolo okrúhleho stola, výsledkom čoho bola dohoda o financovaní a aktivizácii sociálnych pracovníkov.

Výsledkom dialógu bolo, že ministerstvo v súčasnosti podporuje 227 komunitných sociálnych pracovníkov (ide o novú pracovnú pozíciu) a 380 ich asistentov, z ktorých 80% sú Rómovia, a ktorí pôsobia v 183 mestách po celom Slovensku. Okrem toho ministerstvo financuje pre sociálnych pracovníkov a ich asistentov školenia a vzdelávacie programy facilitované centrom PDCS. Komunitní sociálni pracovníci pomáhajú Rómom porozumieť novej legislatíve, naformulovať právne dokumenty a odvolania a vyplniť oficiálne žiadosti o sociálne dávky. Pomáhajú Rómom zorientovať sa v sieti štátnych a samosprávnych predpisov a nariadení a slúžia ako most medzi častokrát izolovanými Rómami a mestskými úradmi. Komunitní sociálni pracovníci jednoducho pomáhajú Rómom zlepšiť prístup k sociálnym službám. Skúsenosť ukazuje, že ich činnosť predstavuje jednu z najúspešnejších iniciatív integrácie Rómov na Slovensku, ktorá získala vládnú podporu.

MÉDIA

Ak dostanú šancu zasiahnuť a spoluvytvárať obsah spravodajstva, rómski novinári dokážu reagovať na etnické napätie a zaujatosť, ktoré vedú k sociálnej, politickej a ekonomickej izolácii. Zastúpenie Rómov v hlavných médiach je v strednej Európe nedostatočné. Stáže financované Programom integrácie Rómov ako aj mediálne kampane dávajú priestor hlasom Rómov a podporujú tolerantnejšie názory na menšiny. Počas stáže mali mladí rómski novinári možnosť rozvíjať svoje zručnosti potrebné na úspešné pôsobenie v tomto vysoko konkurečnom mediálnom prostredí. Prostredníctvom mediálnych kampaní presadzovali aktivisti väčšiu medzietnickú toleranciu a reagovali na väčšinové stereotypy. Mediálne kampane Programu integrácie Rómov boli doplnkom k ďalším integračným aktivitám organizácie Partners a v konečnom dôsledku podporovali kultúru silnejšej demokracie prostredníctvom dialógu medzi etnickými skupinami.

„HLÍDEJTE SI SVÉ PŘEDSUDBKY“

V októbri 2006 spustila organizácia Partners-Czech celonárodnú mediálnu kampaň na zvyšovanie povedomia „Hlíďte si své předsudky“. Jadrom kampane bol 30-sekundový spot odvysielaný v priebehu mesiaca viac ako 60-krát na dvoch kanáloch Českej televízie, z toho 8-krát v hlavnom vysielacom čase. Partners-Czech spolupracovali

na vývoji kampane s odborníkmi na reklamu, aby bojovala proti stereotypom českej spoločnosti o Rómoch a ostatných etnických a náboženských menšinách ako sú vietnamskí či moslimskí prisťahovalci.

Televízny spot zobrazil nerómskeho muža cestujúceho v pražskej električke, ktorý si uvedomí, že mu chýba peňaženka a obviní neďaleko sediaceho nevinného Róma. Nakoniec si muž uvedomí, že peňaženka mu vypadla pri nástupe do električky. V záverečnom zábere pripomína slogan televíznym divákom „Dávajte si pozor na svoje veci aj na svoje predsudky.“

Okrem toho, že spot bol vysielaný v televízii, jeho rozšírenú verziu premietalo 27 kín v Prahe a v cieľových komunitách Programu integrácie Rómov. Kinovú verziu spotu zhladlo vyše 75 tisíc divákov. Plagát kampane bolo možné stiahnuť z webovej stránky www.predsudky.cz a v tlačenej podobe sa v počte 8000 kusov objavil na zastávkach verejnej hromadnej dopravy, na verejných budovách a školách po celej Českej republike vrátane veľkých miest ako Brno či Ostrava. Štyri verzie plagátu zobrazujú portréty rómskeho muža, vietnamskej ženy, Moslima a blondýny; na ich tvárach sú „napísané“ predsudky, ktoré sa s ich skupinami spájajú.

Webová stránka bola sprístupnená ako doplnok ostatných aktivít v rámci kampane „Hlíďte si své predsudky“. Návštevníkom umožňovala bezplatné stiahnutie plagátov a videa (spot si stiahlo 1186 ľudí), poskytovala im vysvetlenie ku kampani a vyzývala ich k zapojeniu do online diskusií o

tolerancii a medzietnických vzťahov v Českej republike. Ku kampani sa dala očakávať čiastočná kritika, prevažujúca väčšina verejnosti vrátane rómskej komunity kampaň privítala. Nasledujúce vyjadrenia divákov poukazujú na rozsiahly dosah tejto mesačnej iniciatívy a naznačujú, že mediálna kampaň bola účinná pri zmene postojov Čechov k Rómom a ďalším zraniteľným spoločenským skupinám:

> *Cieľom tejto dobre koncipovanej kampane proti predsudkom je odrázať naše zvyčajne hlboko zakorenené predsudky takým spôsobom, aby sme si ich jasne uvedomili a aby sme sa dokázali sami rozhodnúť, čo s nimi urobíme. Zdá sa, že kampaň splnila svoj účel.* – Czeslav Walek, vedúci Rady vlády pre rómske záležitosti

> *(Kampaň) sa mi veľmi páči. Žiaľ, takáto kampaň je potrebná. Je škoda, že existujú predsudky.* – anonymná návštevníčka webovej stránky z Hradca Králové

> *Najviac som si oblúbil kampaňové plagáty. Účinne priťahujú pozornosť. (Plagáty) hovoria samé za seba.* – Jiří Ondrasek, hovorca mestského úradu Bruntál

> *Myslím, že táto webová stránka otvorí mnohým ľuďom oči. Každému odporúčam navštíviť ju a uvedomiť si, že proti svojim predsudkom musíme bojovať všetci. Je to mimoriadne dôležité.* – anonymný návštevník webovej stránky z Uherského Hradišťa

> *Kampaň na zvyšovanie povedomia „Hlíďte si své predsudky“ má vysokú profesionálnu úroveň. Púta pozornosť veľmi účinne pomocou moderných komunikačných techník a má silný vplyv na vnímanie (alebo predsudky) človeka. Je dôležité, aby si občania boli vedomí stereotypov v každodennom živote a prehodnotili svoj postoj k súčasným problémom našej spoločnosti.* – Petra Hubková, Tajomníčka Rady vlády ČR pre neštátne organizácie

> *Veľmi dobre si uvedomujem, že predsudky mám napísané aj na svojej tvári. Nemám rada ľudí, ktorí tak ľahko odsudzujú ostatných.* – anonymná návštevníčka z Rymacova

> *Kampaň presne vyjadruje, ako väčšina vníma menšiny v Českej republike. Je potrebné upozorňovať na nebezpečenstvo, ktoré takéto predsudky predstavujú pre menšiny. V Českej republike nie sú kampane tohto druhu žiaľ bežné.* – Věra Horváthová, riaditeľka rómskej neziskovej organizácie Darjav

> *Takýchto kampaní potrebujeme viac. Ak sa nič neurobí, každý si zvykne na túto veľmi zlú situáciu. Kampaň sa mi páči.* – anonymná návštevníčka webovej stránky z Duchova

ROZHOVOR S BEOU LAKATOŠOVOU, MEDIÁLNOU STÁŽISTKOU V MAĎARSKU

Bea Lakatoš je jednou z piatich stážistiek v Maďarskej štátnej televízii (MTV), podporených maďarským Ministerstvom pre rovné príležitosti a Programom integrácie Rómov. Sľečna Lakatošová pochádza zo zmiešanej rómsko-židovskej rodiny a o sebe hovorí „Identifikujem sa s oboma menšinami, ale rómske tradície a zvyky sú môjmu srdcu bližšie.“ Študovala právo a v minulosti pracovala ako úradníčka v meste Abaliget a pre maďarské Ministerstvo zdravotníctva. Stáž v MTV pre ňu predstavuje prvú pracovnú skúsenosť v médiach. V rozhovore nám sľečna Lakatošová popísala svoju skúsenosť v tejto televízii.

Ako ste sa dozvedeli o programe stáží v rámci Programu integrácie Rómov? Prečo ste sa do programu prihlásili?

Zavolala mi kamarátka, ktorá sa dočítala o tejto príležitosti na stáž a povedala mi, aby som sa prihlásila. Bola presvedčená, že cez média dokážem mnoho urobiť v prospech Rómov. V minulosti som v médiach nepracovala, ale pomyslela som si „Prečo nie? Môže ísť o príležitosť ovplyvniť verejnú mienku (o Rómoch).“ Nemala som však žiadnu predstavu o tom, aká je práca pre média. Obrazne som netušila, za ktorú stranu kamery sa postaviť.

Vstupný test na stáž bol veľmi náročný. Všetci uchádzači sme sedeli v jednej miestnosti a absolvovali test s mnohými nezvyčajnými otázkami ako napríklad „Kto je predsedom

vlády v Indii?“. Písala sa aj úvaha. 15 uchádzači s najlepšimi výsledkami potom absolvovali vstupný pohovor so správnou radou MTV.

Po nástupe absolvovali noví stážisti tréning budovania tímu a úvodné zaškolenie. Diskutovali sme o programe – o tom, že dostaneme mesačné štipendium a budeme postupne pracovať v rôznych redakciách, že nám v pracovných veciach pomôže mentor a že prejdeme teoretickým vzdelávaním o televíznej produkcii.

Aký je váš názor na tento program?

Myslím, že je to dobrý program – dôsledne premyslený. Stačí si spočítať, koľko Rómov pracuje v MTV dnes a predtým a človek to hneď pochopí. Bez takýchto programov sa nikdy nič nezmení, keďže zastúpenie Rómov v médiach sa v posledných 16 rokoch nezlepšilo. Potrebujeme zmenu. Nepodporujem segregované médiá; vysoko si cením ľudí, ktorí pracujú v čisto rómskych médiach, ale tie len zdôrazňujú našu izolovanosť v mediálnej oblasti.

Môžete popísať prvých pár týždňov stáže? Bolo to zaujímavé? Ťažké?

Bolo zvláštne pridať sa k tímu ľudí (v MTV), ktorí spolu pracujú už mnoho rokov. Nemala som však žiadne problémy zapadnúť. Mala som vynikajúceho mentora, ktorý mi pomohol so všetkým, nielen s pracovnými vecami. Bolo to veľmi zaujímavé.

Čo najdôležitejšie ste sa naučili, odkedy ste nastúpili na stáž?

Naučili ma pozerat' sa na svet zo širšej perspektívy. Toto bola pre mňa najdôležitejšia lekcia. Samozrejme boli pre mňa dôležité aj pracovné zručnosti, ktoré som získala, ako napríklad používanie softvéru na strihanie, strihanie „surového“ materiálu na videu, obohacovanie príbehu o isté pozadie (napr. prídanie hudby či hovoreného slova do pozadia), či používanie mikrofónu. Pred zapojením sa do programu som nemala vôbec žiadnu predstavu o mediálnej produkcii.

Ktorá úloha bola pre Vás najťažšia?

Po troch týždňoch som sa stala aj bez predchádzajúcej skúsenosti editorkou a mojou úlohou bolo strihať prácu redaktorov s 10- až 20-ročnou skúsenosťou. Musela som skontrolovať všetok materiál a ak som si všimla zábery, ktoré prezentovali o Rómoch stereotypy, mala som ich vystrihnúť. Najlepšie na mojej práci bolo, že prípadné spory o mojej práci boli vždy dôsledne profesionálne a kolegovia z väčšej časti moje rozhodnutia prijali.

Čo sa na základe programu rómskych stážistov zmenilo v MTV? Zmenilo sa vnímanie Rómov pracujúcich v maďarských médiach odkedy ste začali Vy a Vaši kolegovia pracovať ako stážisti? Prečo, prípadne prečo nie?

Moji spolupracovníci zistili, že som schopná redaktorka – aj bez predchádzajúcej skúsenosti. Spočiatku som mala obavy, ale tie sa nenaplnili. Som rada, že už nie som „outsider“.

Ako Vám pomôže táto skúsenosť v budúcnosti? Aký to bude mať vplyv na Vašu kariéru?

Neviem, čo som mnou bude. Možno budem mať šťastie a podarí sa mi pracovať v denníku, ktorý pokrýva občianske záležitosti. Pred tromi mesiacmi som si však uvedomila, že sa príliš sústreďujem na získanie zamestnania na úkor svojej stáže. Dnes si uvedomujem, že môj svet sa nezrúti, ak tu nenastúpim. Viem, že som dobrá v tom, čo robím.

Ako si myslíte, že maďarské médiá budú zlepšovať pokrytie rómskych otázok?

V maďarských médiach došlo od demokratickým zmien k mnohým pozitívnym zmenám v pokrytí rómskych otázok. Média vždy sľubujú, kolkých Rómov zamestnajú, ale vždy zostane pri sľuboch.

Je to ťažká a trpká cesta. Zatiaľ, čo my sa snažíme meniť stereotypy, stačí jeden príbeh, aby ich posilnil a zničil našu snahu.

Nazdávate sa, že do budúcnosti dostanú Rómovia viac príležitostí podieľať sa na mediálnej produkcii? Prečo?

Dobre zaškolených rómskych novinárov a redaktorov je čoraz viac. Nevieť však, kedy sa podarí prelomiť tú neviditeľnú stenu, aby mohli začať pracovať pre nerómske médiá. Aby sa zmenili postoje (k rómskej komunite), v médiach musí pracovať viac Rómov. Do MTV som prišla, keďže som verila, že dokážem ponúknuť cennú pomoc a získať cennú skúsenosť. Neprišla som, aby som si to mohla dať po roku do životopisu. Som tu kvôli svojmu záujmu o médiá a televíziu. Nevzdám sa ho ani v prípade, že sa mi nepodarí získať prácu v MTV. Budem pracovať pre inú televíziu.

RÓMSKY TELEVÍZNY PROGRAM „SO VAKERES?“

Počas tretieho roku programu PDCS a regionálny koordinátor Programu integrácie Rómov Orhan Galjus spolu presadzovali myšlienku rómskeho programu vysielaného v Slovenskej televízii dvakrát mesačne. Po dohode s PDCS súhlasila Rómska tlačová agentúra transformovať program Romale (vytváraný pre Rómov nerómskymi novinármi) na *So Vakeres?* (Čo hovoríš?). Tento rómsky televízny program vytvárali Rómovia a STV ho vysielala dvakrát mesačne pre rómskych aj nerómskych divákov.

Od júna do decembra 2006 bolo odvysielaných 10 dielov programu *So Vakeres?* so sledovanosťou stoviek tisíc divákov. Hoci celkový prehľad nie je k dispozícii, odhaduje sa, že každý diel programu v tomto časovom období zhladilo v priemere 200 tisíc až 300 tisíc divákov.

Nový program financovaný Programom integrácie Rómov sa venoval každé dva týždne rómskemu spravodajstvu, publicistike na rómske témy ako nezamestnanosť či bývanie a rómskej kultúre. Jeden diel sa v rómskom jazyku venoval Dekáde integrácie Rómov, pričom *So Vakeres?* bol jedným z mála programov, ktorý tak urobil. Ďalšie diely sa zameriavali na vzdelávanie, bývanie, zamestnanosť či zdravie.

Každý diel *So Vakeres?* bol vysielaný v rómskom aj slovenskom jazyku (s časťami v ďalších jazykoch ako napríklad v maďarčine). Ak sa rozprávalo jedným jazykom, druhý bol uvedený v titulku. Vďaka tomu sa stal program *So Vakeres?* dostupnejším pre širší počet divákov ako program *Romale*, ktorý bol výlučne v slovenskom jazyku. Prieskum Slovenskej televízie ukázal u divákov výrazne pozitívnu odozvu:

> Rómovia ocenili používanie rómskeho jazyka, ktorý podporuje myšlienku, že Rómovia by sa nemali ostýchať svoj jazyk používať. Respondenti v prieskume uviedli, že program im pomohol zlepšiť slovnú zásobu a schopnosť komunikovať po rómsky.

> Nerómovia uviedli, že si uvedomili nový rozmer života Rómov. Zistili, že nie všetci Rómovia žijú v osadách a veľmi silný dojem v nich zanechali obrazy tvrdo pracujúcich a vynaliezavých Rómov. Reakcie nerómskych divákov vyvrátili tvrdenie, že väčšinové obyvateľstvo odmietne neštandardné zobrazenie Rómov v médiach.

> Rómski respondenti uviedli potešenie z poučných a „oči otvárajúcich“ reportáží o sociálnych problémoch Rómov.

Celkovo sa programu *So Vakeres?* podarilo zvýšiť pokrytie rómskeho spravodajstva a kultúry, uľahčiť dialóg medzi Rómami a nerómami a vytvoriť nové príležitosti pre rómskych redaktorov. Ako povedal jeden z divákov „Konečne program, ktorý je pre Rómov a vyjadruje sa o Rómoch očami Rómov.“ S postupným rozvojom programov ako *So Vakeres?* sa pozitívne zobrazenie Rómov v médiách stane viac pravidlom ako výnimkou.

PROGRAMY TOLERANCIE NA ŠKOLÁCH

Programy tolerancie na školách v troch krajinách zvýšili medzi žiakmi a učiteľmi mieru tolerancie a zmysel pre rôznorodosť. Takmer 200 učiteľov a viac ako 900 žiakov prešlo školením multikulturalizmu a riešenia konfliktov. Zmenilo to ich triedne a osobné vzťahy a posilnilo otvorený postoj k etnickým a náboženským menšinám a k ďalším izolovaným sociálnym skupinám. Po ukončení všetkých školení vytvorili organizácie PDCS a Partners-Hungary manuály na širokú distribúciu do škôl a vzdelávacích programov pre učiteľov. Partners-Czech presadzovali žiadosť, aby vláda podporila podobné programy tolerancie na školách v Českej republike.

ŠKOLENIE TOLERANCIE NA ŠKOLE BATTHYANYIHO STRATTMANNA

V stredných školách v Maďarsku je tradícia prednášok, presného časového rozvrhu a zadefinovaných predmetov, ktorým chýba jednotiacia téma či súdržnosť. Do osnov sa postupne dostávajú témy ako demokracia či podnikanie, ich zaradenie však závisí výlučne na otvorenosti učiteľa. Výsledkom je, že málo času sa venuje skúmaniu otázok

dôležitých pre multikultúrnu spoločnosť ako napríklad tolerancii, rešpektu pre rôznorodosť či ľudským právam.

Vzdelávací program tolerancie na školách organizovaný Partners-Hungary bol zavedený ako protiváha proti diskriminačným postojom študentov, najmä tých, ktorí sa pripravujú na prácu vo viacnárrodnostnom prostredí. Vedenie Zdravotnej odbornej školy Batthyanyiho Strattmanna v Budapešti takýto program privítalo s nádejou, že sa pomocou neho podarí riešiť problémy násillia a medzietnického konfliktu medzi študentami.

Vzdelávací program organizácie Partners-Hungary sa výrazne vymykal z toho, na čo boli študenti a učitelia školy zvyknutí. Program pozostával z aktivít v malých skupinkách bez prednášok, aktívneho učenia zážitkom a simulácií. Tréneri vyzvali študentov, aby sa do učebného procesu plne zapojili a aby sa stali aktívnymi účastníkmi diskusií a debát.

Po úvodnej neochote si študenti na tento prístup zvykli a otvorene začali vyjadrovať svoje pocity k Rómom. Odhalili nepreskúmané stereotypy o etnických menšinách a popremýšľali o predsudkoch širšej maďarskej spoločnosti. Niektorí študenti však prejavili veľmi tolerančný postoj a postavili sa proti predsudkom svojich rovesníkov. Jeden z nich objasnil ťažkosti, ktorým čelia rómski študenti – často doma nemajú vlastný stôl, počítač ani učebné pomôcky a rodičia im nemôžu zaplatiť súkromné hodiny doučovania. Táto informácia niektorých zaskočila, najmä preto, že prišla od spolužiaka a nie od učiteľa.

Než sa vzdelávanie tolerancie skončilo, tréneri z Partners-Hungary si všimli, že študenti Školy Batthyanyiho Strattmanna si začali viac uvedomovať svoje predsudky, otvorili sa novým myšlienkam a začali jednat' s rovesníkmi spôsobom, ktorý nie je typický v tradičnej maďarskej triede. Učitelia školy sa naučili vo svojej triede viesť semináre tolerancie. Čo bolo najdôležitejšie, učitelia sa naučili klásť dôraz na kritické uvažovanie a aktívne zapojenie do cvičení. Dnes dokážu takéto stretnutia viesť sami a tvoriť osnovy pre výuku tolerancie na Škole Batthyanyiho Strattmanna.

KAŇKA: „POSILŇOVANIE VZÁJOMNÉHO POROZUMENIA RÓMOV A NERÓMOV“

Po účasti na tréningu medzikulturálnej tolerancie v Programe integrácie Rómov v Bruntále sa učiteľka Jana Manaková rozhodla rozšíriť školský časopis Základnej školy v meste Rýmařov pod názvom Kaňka, ktorý redakčne upravuje. Rozhodla sa do časopisu zaradiť viac článkov s rómskou tematikou a o rómskej kultúre. Jej iniciatíva je ukázkou pozitívnej zmeny, ktorú priniesol program tolerancie organizácie Partners-Czech na českých školách.

„Vďaka školeniu Partners-Czech som mala možnosť získať tieto nové zručnosti a naučiť sa metodiku,“ hovorí pani Manaková a pokračuje „(školenia) ma inšpirovali venovať sa multikulturálnym otázkam vo vzdelávaní citlivejším spôsobom. Bol to pre mňa veľmi pozitívny zážitok.“

Mnohé zo 165 detí na škole v meste Rýmařov sú rómske. Podobne ako kolegovia, aj pani Manaková denne jedná s rómskymi deťmi a ich rodičmi. Školenie sa jej preto zdalo veľmi aktuálne pre jej prácu. Inšpirácia programom Partners-Czech motivovala pani Manakovú zlepšiť časopis Kaňka.

V minulosti sa časopis venoval rómskemu spravodajstvu a kultúre iba v podobe česko-rómskeho slovníka. Pani Manaková sa rozhodla zvýšiť počet článkov o živote Rómov a motivovala žiakov aj ich rodičov, aby prispievali článkami o rómskej literatúre, kultúre, dejinách a tradíciách. Mimoriadnu obľubu čitateľov si získala rubrika s rómskych receptami. Odozvy na zmeny časopisu boli veľmi pozitívne a škola po nich zaznamenala zvýšený záujem rómskych rodín o školské aktivity.

Pani Manaková hovorí „Čitatelia časopisu, najmä rodičia, získali viac informácií o rómskej kultúre. Skutočne si myslím, že to je pozitívna zmena a časopis bude aj naďalej posilňovať vzájomné porozumenie Rómov a nerómov na našej škole.“

Potvrdila, že školenia tolerancie financované Programom integrácie Rómov sú súčasťou procesu vytvárania vzdelávacieho prostredia, ktoré je tolerantnejšie a viac spolupracujúce. Dopad školenia a iniciatív ako rómska rubrika v časopise Kaňka budú podľa p. Manakovej aj naďalej „zlepšovať každodenné spolužitie“ Rómov a nerómov.

STRATEGICKÉ PLÁNOVANIE V REGIÓNOCH SLOVENSKA

Vďaka úspešnému kooperatívnemu plánovaniu v cieľových komunitách facilitovala organizácia PDCS a Kancelária splnomocnenkyne vlády SR pre rómske komunity proces regionálneho plánovania v Banskej Bystrici, do ktorého sa zapojili inštitúcie verejnej správy aj neziskové organizácie. Spolu vytvorili nové stratégie pre integráciu Rómov. Hoci dovtedy existovalo mnoho nezávislých plánov, nevznikol žiaden dokument o integračných stratégiách, ktorý by bol postavený na spolupráci. Stratégia integrácie Rómov pre Banskú Bystricu sa v konečnom dôsledku stane súčasťou národnej stratégie integrácie Rómov.

Na základe úspechu z procesu strategického plánovania v Banskej Bystrici sa začal podobný proces pre región Prešova, ktorý realizovala Kancelária splnomocnenkyne vlády SR pre rómske komunity v Prešove v spolupráci s PDCS.

Do procesu sa zapojilo viac ako 80 ľudí vrátane osôb z neziskových organizácií, vládnych, zdravotných, vzdelávacích, okresných a náboženských inštitúcií, organizácií regionálneho rozvoja, úradu práce a zástupcov rómskej komunity. Viac ako polovica z nich pôsobila v

skupinách kooperatívneho plánovania Programu integrácie Rómov. Dvadsať najviac aktívnych účastníkov vytvorilo riadiacu skupinu s cieľom analyzovať a pomenovať hlavné problémy a prekážky integrácie Rómov a vypracovať sadu konkrétnych opatrení na riešenie problému. Na základe práce riadiaceho výboru sa vytvorili pracovné skupiny zameriavajúce sa na oblasti najvyššieho strategického významu ako bývanie, vzdelávanie, zdravie, zamestnanosť či medzietnické vzťahy.

Záverečný dokument bude tvoriť základ pre ďalšie dokumenty národnej politiky – napríklad pre plány realizácie integrácie Rómov na národnej úrovni. Tento národný program integrácie Rómov obsahuje užitočné informácie o tom, kto bude realizovať rôzne časti stratégie, kto bude rôzne iniciatívy financovať – či pôjde o Európsku úniu alebo vládu SR.

Tieto dokumenty majú prelomový význam, pretože v tomto facilitovanom procese sa po prvýkrát podarilo rôznym zástupcom Rómov, neziskových organizácií a vlády vytvoriť spoluprácou spoločnú stratégiu integrácie Rómov vrátane uvedenia zdroja na financovanie aktivít.

Na záver svojej činnosti zvolal riadiaci výbor stretnutie s členmi VÚC, aby im oficiálne prezentoval stratégiu integrácie Rómov a požiadal ich o schválenie tohto dokumentu. Členovia VÚC prisľúbili, že materiál na svojom stretnutí prediskutujú a dokument zaradia do širšieho plánu sociálno-ekonomického rozvoja pre prešovský región. Po schválení VÚC sa bude stratégia realizovať v rokoch 2008 až 2011.

ROZHOVOR S REGIONÁLNYM KOORDINÁTOROM PROGRAMU ORHANOM GALJUSOM

Orhan Galjus nastúpil do Programu integrácie Rómov v roku 2005, aby viedol aktivity programu na regionálnej úrovni. V pozícii regionálneho koordinátora pán Galjus vytváral regionálne stratégie na integráciu Rómov v spolupráci s Partners, centrami, neziskovými organizáciami, vládnyimi inštitúciami a donormi. Posilňoval komunikáciu medzi organizáciou Partners, centrami a cieľovými skupinami programu a presadzoval väčšie zapojenie Rómov do mediálnej produkcie. Jeho snahy ovplyvniť mediálnu politiku a zvýrazniť hlas talentovaných rómskych novinárov viedli k iniciatívam ako napríklad program Slovenskej televízie „So Vakeres?“. Pán Galjus navyše prepájal cieľové skupiny Programu integrácie Rómov na miestnej úrovni, akými boli napríklad príjemcovia malých grantov a zmierovacie rady a taktiež podporoval zdieľanie najlepších príkladov z praxe a najlepších nápadov pre program.

1. Z akého prostredia pochádzate?

Narodil som sa v meste Prizren v Kosove do veľmi veľkej rómskej rodiny. Viac ako 80% členov našej rodiny získalo vzdelanie. Od svojich strýkov a ostatných členov rodiny som sa naučil, že vzdelanie je cesta k slobode; slobode v tom zmysle, že poskytuje možnosť uskutočniť svoje sny. Keď som bol mladý, obdivoval som ľudí pracujúcich v rozhlasu a televízii. Zaujímalo ma, ako sa tam dostali, ako sa z nich stali redaktori. Bol to môj sen a dal som si cieľ premeniť ho na skutočnosť.

2. Môžete prosím stručne popísať svoju rolu regionálneho koordinátora Programu integrácie Rómov?

Keď som po prvýkrát rozprával so svojimi kolegami v San Franciscu, vytvoril som si istú predstavu, ako pomôcť centram v troch krajinách s Programom integrácie Rómov. Už som sa naučil, že je neľahkou úlohou dosiahnuť pozitívnu zmenu a výsledky s pozitívnym vplyvom na život Rómov. S radosťou som preto prijal prácu v cieľových komuninách Programu integrácie Rómov. Ako regionálny koordinátor som prepájal jednotlivé komunity tak, aby zdieľali nápady, keďže Rómovia v daných lokalitách čelia podobným problémom. Skutočnou výzvou bolo pre cieľové skupiny programu a pre centrá vidieť regionálny a každodenný rozmer problémov, ktorým Rómovia čelia a ukázať Európe, že tie isté problémy sú prítomné vo všetkých rómskych komunitách (nielen cieľových komunitách Programu integrácie Rómov).

Dosiahnuté výsledky nám môžu poslúžiť ako model pre prácu s Rómami na komunitnej a regionálnej úrovni. Vďaka mojej práci v troch krajinách som mal príležitosť spájať ľudí a zdieľať informácie s angažovanými stranami na miestnej, národnej a medzinárodnej úrovni. Vidím, že došlo k skutočnej zmene. Keď som začal rozprávať s niektorými cieľovými skupinami v komunitách Programu integrácie Rómov, všimol som si, že ani ľudia žijúci v tom istom meste sa veľmi dobre nepoznali. Keď sa však začali stretávať navzájom, so susedmi, spoluobčanmi a s Rómami v okolitých krajinách, začali si uvedomovať výhody spolupráce pri spoločných problémoch. Podarilo sa nám rozvinúť dialóg na takej úrovni, že priniesol dôležité výsledky.

3. Čo vás motivovalo zapojiť sa do Programu integrácie Rómov a celkovo do aktivít zameraných na integráciu Rómov?

Viac ako 30 rokov svojho života sa usilujem nejakým spôsobom vytvoriť most medzi rómskymi komunitami a väčšinovou spoločnosťou. Tri cieľové krajiny Programu integrácie Rómov ležia v srdci Európy a čelia mnohým výzvam, ale súčasne ponúkajú aj mnohé možnosti. Bol som presvedčený, že sa tu bude dať dosiahnuť pokrok a pozitívne zmeniť život Rómov. Veľmi som si želal pomôcť Rómom v tom, aby mohli využívať výhody integrovanej spoločnosti.

4. Čo bolo cieľom regionálnych aktivít Programu integrácie Rómov?

Ich cieľom bolo pomôcť deviatim komunitám, aby v konečnom dôsledku naša práca v týchto komunitách mohla poslúžiť ako model pre ďalšie projekty zamerané na integráciu Rómov. Dúfam a verím, že naše najlepšie výsledky, od zmierovacích rád po mediálne aktivity, budú ľahko prístupné neziskovým organizáciám, vládnym inštitúciám a vlastne celej Európe. Nemožno očakávať, že za obdobie iba štyroch rokov bude všetko dokonalé. Rómovia potrebujú dlhodobú podporu. Program integrácie Rómov aj ostatné programy ukázali, že Rómovia potrebujú štrukturálnu dlhodobú podporu.

5. Akým spôsobom dosiahol Program integrácie Rómov pozitívnu zmenu v snahách integrovať Rómov v Európe?

Jednoducho povedané, Program integrácie Rómov pomohol malým neznámym rómskym komunitám. Podobné projekty sa zvyčajne realizujú vo väčších mestách, ktoré už v minulosti získali primerané financovanie na podporu rómskych aktivít. Organizácia Partners a centrá si však starostlivo zvolili komunity (na základe zhodnotenia potrieb). Práve preto sú výsledky Programu integrácie Rómov také úspešné.

6. Ako môžu vytvárať aktivisti, občianske skupiny a neziskové organizácie širšie a efektívnejšie siete?

Keď sa pozriem na sieť, ktorú sme vytvorili z cieľových skupín Programu integrácie Rómov, tento typ siete má šancu dosiahnuť väčšiu zmenu ako veľká sieť. Verím, že Rómovia aj naše cieľové skupiny zistili, že miestnou spoluprácou môžu dosiahnuť dopad aj za hranicami svojho mesta či obce a dokonca v celom regióne. Nazdávam sa, že v budúcnosti by malo dostať vysokú prioritu budovanie kapacity malých rómskych neziskových organizácií. Rómov sa dá pomôcť práve prostredníctvom sietí na miestnej úrovni, prostredníctvom sietí rómskych organizácií v komunite.

7. Ako môžu uspieť ďalšie programy integrácie Rómov v Európe?

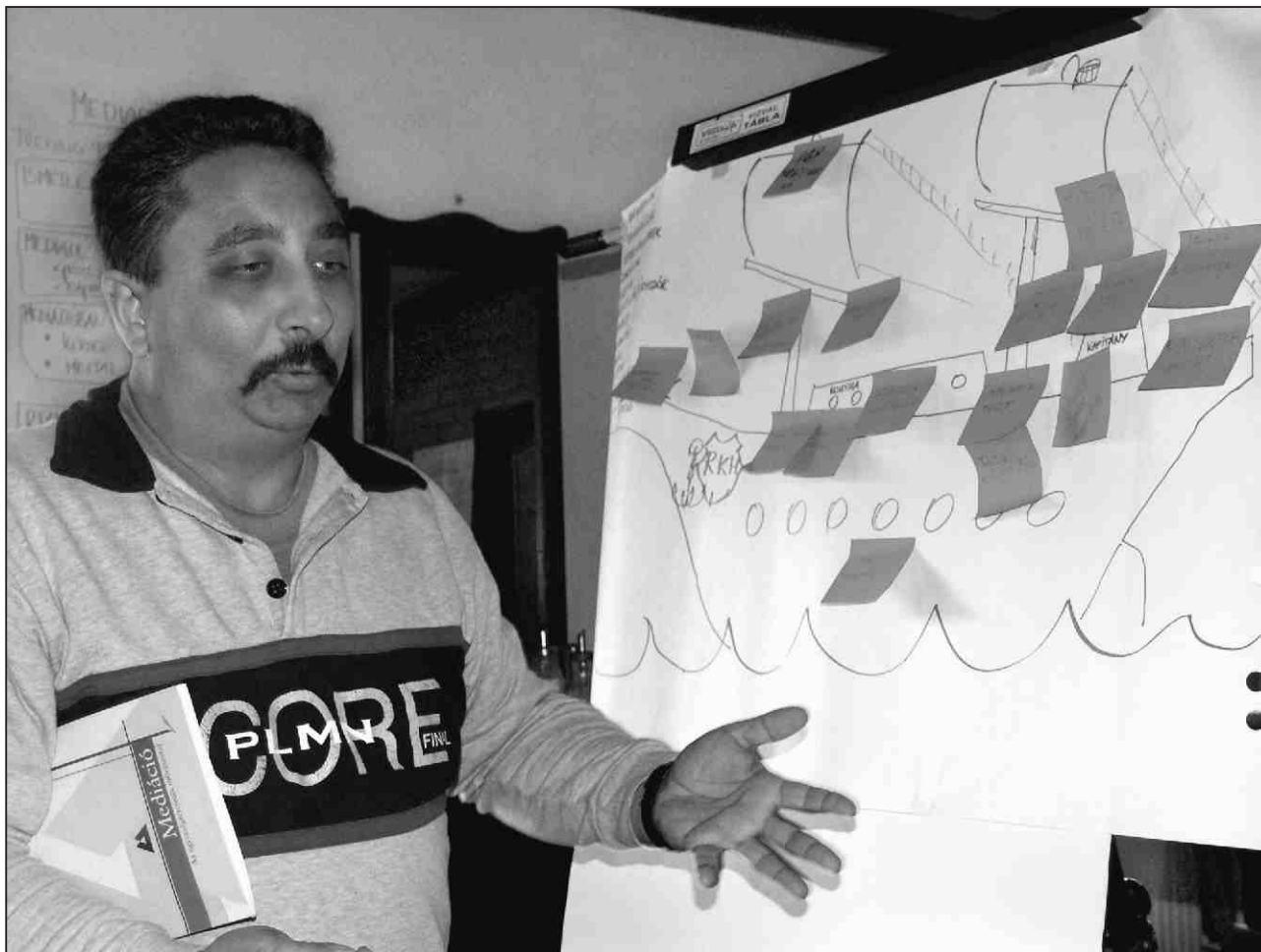
Poradil by som im vziať do úvahy skúsenosť z Programu integrácie Rómov. Za posledné štyri roky je naša skúsenosť jedinečná. Je mi ľúto, že tento program neprebíha dlhšie.

8. Máte vieru v to, že snahy o integráciu Rómov v Európe budú v budúcnosti úspešné?

To závisí do značnej miery od vlád, donorov a ďalších inštitúcií. Rómovia sú žiaľ od niektorých z týchto inštitúcií závislí. Ak by sa však mali realizovať programy podobné Programu integrácie Rómov, pociťujem veľkú dôveru vo veľmi jasnú budúcnosť Rómov v strednej a východnej Európe.

Nakrúcanie televízneho spotu „Hlíďte si své předsudky“ v České republice. Spot odvysielali dva celoštátne kanály Českej televízie spolu viac ako 60-krát. Upravenú verziu zhliadlo viac ako 75 000 návštevníkov kina.

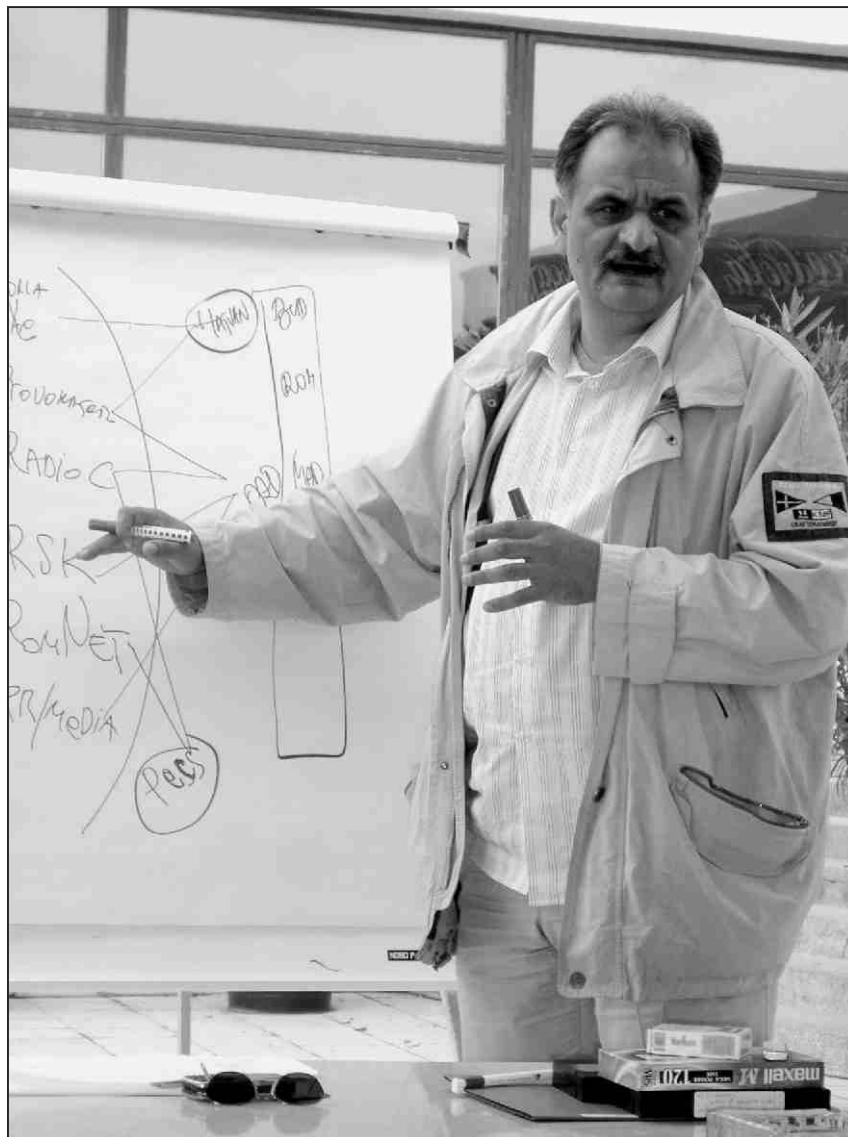

Školenie Partners-Hungary pre členov Zmierovacej rady v meste Ózd. Zmierovacie rady, zložené z rómskych aj nerómskych členov komunity, plnili funkciu miestnych mediátorských organizácií a zameriavali sa na riešenie medzi-etnických sporov a zlepšovanie vzťahov menšiny a väčšiny v deviatich cieľových komunitách Programu integrácie Rómov.

Veľvyslanec USA na Slovensku Rodolphe M. Vallee navštívil v Kežmarku príjemcov malých grantov z Programu integrácie Rómov. Spolu 59 projektov podporených malými grantmi z Programu integrácie Rómov celkovou sumou takmer 270 000 amerických dolárov ovplyvnili viac ako 3100 Rómov a nerómov v Kežmarku, Prešove, Rimavskej Sobote a okolitých komunitách.

Janos Daroczi, redaktor Rómskeho magazínu v Maďarskej televízii, vystúpil na regionálnom stretnutí cieľových skupín v maďarskom meste Pécs v roku 2006. Na každoročných stretnutiach sa schádzali cieľové skupiny Programu integrácie Rómov z cieľových komunit z troch krajín, aby prediskutovali úspechy a výzvy programu a strategicky uvažovali o rozšírení jeho dopadu po celom regióne.

ČO SA PODARILO PROGRAM INTEGRÁCIE RÓMOV

Stážista Aladar Olach strihá záznam ranného spravodajského vysielania Českej televízie. Rómski mediálni stážisti pôsobiaci v hlavných českých médiach ako České rádio, Mladá Fronta Dnes či Česká televízia, sa naučili základným redaktorským zručnosťami ako strihanie či tvorba reportáže. O programe stážistov v rámci Programu integrácie Rómov priniesli informácie noviny Prague Post a rozhlas Rádio Praha.

O ORGANIZÁCIÍ PARTNERS FOR DEMOCRATIC CHANGE

Organizácia Partners for Democratic Change je medzinárodná nezisková organizácia so sídlom v San Franciscu. Partners sa venuje budovaniu trvalo udržateľnej kapacity s cieľom posilniť občiansku spoločnosť a kultúru zmeny a riadenie konfliktu po celom svete. Od roku 1989 pomáha organizácia Partners posilňovať miestne inštitúcie podporujúce demokratické participatívne zmeny. V 14 krajinách strednej a východnej Európy, bývalého Sovietskeho zväzu, Južnej Ameriky a Stredného východu vybuodovala sieť nezávisle riadených centier. Aktivity Partners motivujú občanov k zapojeniu sa do demokratických procesov, dobrého spravovania, dodržiavaniu zákonnosti a posilňovania znevýhodnených skupín ako sú Rómovia prostredníctvom školení, facilitovaného dialógu medzi skupinami, posilňovaním zastúpenia občanov v miestnej samospráve a zlepšovaním príležitostí vo vzdelávaní, bývaní a zamestnaní.

www.partnersglobal.org

PARTNERS-CZECH

Centrum Partners-Czech vzniklo v roku 1991 s cieľom podporiť demokratické zmeny v krajine. Zameriava sa na vzdelávanie, etnické a národnostné menšinové otázky, rozvoj občianskej spoločnosti, reformu miestnej samosprávy a podporu kultúry demokracie v Českej republike. Partners-Czech sa špecializuje na prácu s Rómami a nerómami pri riešení vzájomných rozdielností a zvyšuje zapojenie marginalizovaných skupín do procesov rozhodovania.

www.partnersczech.cz

PARTNERS-HUNGARY

Centrum Partners-Hungary bolo založené v Budapešti v roku 1994. Poskytuje služby kooperatívneho plánovania, riešenia problémov a riešenia sporov, ktoré sú v zdravej demokratickej spoločnosti nevyhnutné. Centrum sa špecializuje na riadenie konfliktov a dosahovanie konsenzu, najmä medzi Rómami a väčšinovou spoločnosťou, podporu rovnosti pohlaví a posilňovanie občianskej spoločnosti v Maďarsku, aj za jeho hranicami.

www.partnershungary.hu

PARTNERS FOR DEMOCRATIC CHANGE SLOVAKIA

Centrum Partners for Democratic Change Slovakia (PDCS) poskytuje tréningové a konzultačné služby slovenským neziskovým organizáciám, miestnym samosprávam, firmám, ľuďom z akademického prostredia a etnickým menšinám už od roku 1991. Centrum sa špecializuje na aktivity zapájania občanov, dosahovanie konsenzu medzi rôznymi sektormi a uľahčovanie dialógu medzi rôznymi subjektami na národnej a lokálnych úrovniach.

www.pdcs.sk

POĎAKOVANIE

Partners, Partners-Czech, Partners-Hungary a PDCS vyjadrujú vďaku každému, kto sa na tomto projekte podielal a najmä vďaku za neoceniteľnú podporu Americkej agentúry pre medzinárodný rozvoj USAID. Program integrácie Rómov by nemohol uspieť bez tisícov odhodlaných účastníkov programu a členov jeho cieľových skupín. Ďakujeme im za odhodlanie podporiť lepší život pre Rómov v strednej Európe.

